

5. Вороніжський Я.В. Удосконалення інституту визнання необґрунтованими активів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022 № 9. с. 128-134. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/30.pdf.

6. Про схвалення Стратегії повернення активів на 2023 — 2025 роки: Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2023 р. № 670-р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-skhvalennia-stratehii-povernennia-aktyviv-na-2023-2025-s670-10823>.

7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № **2341-III**. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3649> (дата звернення 15.09.2022).

8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № **4651-VI**. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2541>.

9. Європейська конвенція з прав людини: Закон про ратифікацію № 995_004. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

УДК 347.9

Анна КУЛКОВА,

здобувач ступеня вищої освіти магістр

за спеціальністю «Право»

*навчально-наукового інституту заочного та
дистанційного навчання*

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

Андрій ПЕТРОВСЬКИЙ

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Розвиток суспільних відносин в умовах пандемії та воєнного стану зумовлює трансформацію усіх сфер життя. Актуальності набула тематика диджиталізації доступу до правосуддя з метою спрощення організації певних судових процедур. Поширеним питанням є впровадження механізмів регулювання судових процедур за допомогою дистанційних засобів зв'язку та відео конференцій.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» регламентує неприпустимість припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану, повноваження судів не можуть бути припинені. Також, стаття 26 закріплює, що скорочення чи

прискорення будь-яких форм судочинства забороняється, а у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, може бути змінена територіальна підсудність судових справ, тобто змінено місцезнаходження судів [1].

У березні 2022 року Рада суддів України (РСУ) оприлюднила рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, зокрема: а) відкладати розгляд справи (за винятком невідкладних судових розглядів) та знімати їх з розгляду, оскільки велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи чи не можуть прибути в суд у зв'язку з небезпекою для життя; б) справи, які не є невідкладними, розглядати лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження; в) роз'яснювати громадянам можливість відкладення розгляду справ у зв'язку із воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відео конференції; для цього учасники справи мають заявити про участь в судовому засіданні в режимі відео конференції [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 212 Цивільного процесуального кодексу України учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відео конференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою [3]. Більш того, згідно з п. 45 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року, передусім така підсистема як відео конференцв'язок забезпечує учасникам справи можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відео конференції поза межами приміщення суду за допомогою свого Електронного кабінету та власних технічних засобів; у приміщенні іншого суду – за допомогою технічних засобів суду; в установі попереднього ув'язнення, установі виконання покарань або медичному закладі – за допомогою технічних засобів, наявних у відповідній установі [4].

Значний вплив на розвиток електронного судочинства здійснив Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». Він регламентує обов'язок використання електронних документів та електронного документообігу у судовій системі та усіх органах держави; забезпечує безпеку та зручність у використанні, захист від неправомірного доступу та зловживання тощо. Статтею 8 закріплено, що електронний документ є допустимим доказом [5]. Отож, відображається певна мобільність в реалізації процесуальних прав та обов'язків, що є важливим для сучасного цифрового суспільства.

Щодо процесу реалізації дистанційних судових засідань у режимі відео конференції, то він реалізовується завдяки підсистемі Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи онлайн-трансляцій судових засідань [6]. На нашу думку, така можливість значно спрощує доступ до правосуддя та впливає на швидкість реалізації процесуальних прав та обов'язків.

Проте, важливо вказувати й на недоліки такої процедури розгляду справи в судах загальної юрисдикції, про яку неодноразово в останніх наукових дослідженнях зазначали вітчизняні науковці. Зокрема, відповідно до позиції таких вітчизняних науковців як К. Дорогозюк та І. Русанова, перед тим як перейти повністю на режим дистанційного судочинства, працівники суду та учасники справи мають розуміти та вміти користуватись таким ресурсом, як «Електронний суд», впровадження якого передбачено у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», прийнятого від 27 квітня 2021 року [7, с. 36; 7, с. 46]. На проблему якості та справедливості правосуддя у ході дистанційного розгляду справи говорить А. Кошман, вказуючи на те, що негативний аспект виникає у ході оцінювання дистанційного правосуддя самими суддями через їхню невпевненість у результатах комунікації та спостереженні, які мають місце під час змістовного судового розгляду показів свідків [8, с. 73–74]. На нашу думку, така позиція є досить слушною, тому що суспільство, зокрема й судді мають бути адаптованими до дистанційного розгляду справи, а учасники судового процесу мати серйозне ставлення до дистанційного процесу та навички користування «Електронним судом».

Щодо справедливості судового розгляду у контексті уникнення невідного положення для учасників справи розкривають у своїх напрацюваннях і І. Татулич з Л. Остафійчуком. Так, науковці вказують на такі проблемні моменти як: відсутність чіткого кола суб'єктів, які можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відео конференції поза межами зали суду у статті 212 ЦПК України; відсутній чіткий перелік випадків, за яких суд може відмовити особі взяти участь в судовому засіданні в такому режимі; неврегульованість питання подання доказів у суді особою, що бере участь у розгляді цивільної справи в режимі відео конференції за межами приміщення відповідного суду; технічні критерії відео зв'язку під час судового засідання (якість зображення та звуку, проблеми з інтернетом тощо) [9, с. 113–114].

Підсумовуючи вище зазначене, пропонуємо законодавцю звернути увагу на створення комплексних механізмів регулювання електронного судочинства враховуючи усі аспекти недоліків, а також міжнародний досвід. Вважаємо за доцільним впровадити спеціальні просвітницькі

заходи щодо покращення знань та навичок учасників судового процесу та працівників суду.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 01.12.2023)
2. Рада суддів України Рішення №23 від 05 серпня 2022 року.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 01.12.2023)
4. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/%20%20v1845910-21#Text> (дата звернення: 02.12.2023)
5. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 02.12.2023)
6. Судова влада України «Онлайн трансляції судових засідань». URL: <https://court.gov.ua/affairs/online/> (дата звернення: 02.12.2023)
7. Дорогозюк К. Б. Проблеми здійснення дистанційного розгляду цивільних справ в умовах воєнного стану. Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) : Фенікс, 2022. С. 33–37.
8. Кошман А. В. Перспективи застосування дистанційного правосуддя після пандемії COVID-19. Наукові записки НаУКМА. Випуск № 9–10. 2022. С. 71–76.
9. Татулич І. Ю., Остафійчук Л. А. До питання участі у судовому засіданні в режимі відео конференції. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск № 3. 2022. С. 111–115.